

BİRMANYA'DA BİR İNGİLİZ PUB'I: 'AVRUPA KULÜBÜ'⁺

M. Ertuğ YAVUZ*

Özet: Çağdaş İngiliz romanının önde gelen isimlerinden olan George Orwell, siyasal tonlu romanlarıyla ün yapmıştır. Yazarın sıra dışı yapıtlarından *Birmanya Günleri* Birmanya'nın tarihsel geçmişinin anlatısı olmanın yanında söz konusu ülkenin kültürel ve toplumsal niteliklerinin aktarıldığı toplum bilimsel belge konumundadır. Bu 'çalışmada,' sömürgeleştirilen Birmanya'yı, bu süreçte önemli bir yer teşkil eden Avrupa Kulübü adlı geleneksel bir İngiliz pubını, Doğulu kadının 'çifte sömürsünü,' post kolonyalist söylem ve Spivak'ın erkek egemen felsefeyi sorgulayıcı eleştirel düşünceleri ışığında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: roman, George Orwell, İngiliz barı(pub), sömürü

An English Pub in Burma: 'The European Club'

Abstract: George Orwell, who is one of the leading literary figures of contemporary English novel, is famous for his works which bear a political tone. *Burmese Days*, one of Orwell's outstanding novels, is not only a narrative of Burma's historical past, but a sociological document in which cultural and social characteristics of the country are reflected. This study examines colonized Burma with respect to the traditional English pub called The European Club, and double –colonization of Eastern Burmese women in the light of postcolonialist discourse with particular reference to Spivak's critical stance questioning male-centered philosophy.

Key Words: fiction, George Orwell, English pub, colonization

⁺ Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2010 yılında hazırlanan *Post kolonyalist Söylem Işığında George Orwell ve Birmanya Günleri* adlı doktora tezinden esinlenilerek geliştirilmiştir.

* Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sivas.
meyavuz@cumhuriyet.edu.tr

I. Tanım ve Giriş:

Orwell'ın *Birmanya Günleri*'ndeki yarı otobiyografik öyküsünün temelinde, genellikle Burma'nın yerli halkı ile Avrupalı emperyalist sömürgecilerin ilişkileri yatmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Yukarı Burma bölgesinde bulunan Kyauktada'ki beyaz adamın varlığının sömürge deneyimleri birçok açıdan kapsamlı olarak romanda sunulmaktadır. Bu sunumda sömürge varlığının yapısal veya mekânsal en önemli sembolü olarak da, romanda sıklıkla vurgulanan ve beyazların Birmanya'daki küçük kalesi konumundaki ve bir çeşit İngiliz pub'ı* işlevi gören 'Avrupa Kulübü' çok önemli bir yer teşkil etmektedir.

Romanda işlevsel bir özelliği bulunan Avrupa Kulübü'nde yalnızca sömürgeci beyazlardan oluşan küçük bir grup sürekli olarak kendi ülkelerinde yaptıkları gibi İngiliz şöminesinin karşısında oturup her zamanki müstehcen deneyimlerini paylaşmakta, bitmez tükenmez ırkçı düşmanlıklarını sergilemekte, soğuk Münih biralarını yudumlamakta ve gündelik ağız dalaşmalarını yapmaktadırlar. Kulüpte sıklıkla gündeme gelen konular genellikle sarhoşluk, şiddet ve cinsellik gibi sıradan temalardan oluşmaktadır. Öte yandan, para kazanılan fakat büyük acılar çekilen ve İngilizler için bir çeşit sürgün yeri olarak sunulan bu uzak Asya ülkesindeki en büyük ayrımcılığı oluşturan ve sosyal yaşamı Batılılar için kendi değerlerince tahammül edilir kılan en önemli sembol, sömürgeci kırıntılar barındıran ve bölgenin tek ve önemli karargâhı sayılabilecek yer olan 'Avrupa Kulübü'dür.

2. Britanya'nın kurumsal sömürü gücü:

Birmanya Günleri'nde, Endüstri Devrimi ile birlikte İngiltere'nin kurumlarıyla birlikte ele geçirdiği büyük sömürgeci gücün ezici dünyası ortaya konulmaktadır. Britanya'nın kurumsal sömürü gücünün arkasında yapay bir adalet söylemi içerisinde hiçbir sömürgeci İngiliz'in suçlu sayılmaması gibi söylemler vardır. Batılılar ile Doğulular arasındaki bu adaletsiz yapı ve düzenin sorumluluğu da, haksız sömürgeci baskıları bir bakıma yumuşatarak kendince yanlı mahkemeler oluşturan ve yerli halka sevimli gelmeyen sömürgeci İngiliz vatandaşlarına yüklenmektedir. Bu durumda, sömürgeci beyaz kulüp toplumunun dışında yer alan her bir esmer yerli için, İngiliz adalet mekanizması oldukça hızlı ve acımasız olarak sürekli tek yanlı işlemektedir. Tüm bunların da ötesinde, Burmalı kadınlar bir eşya veya mal gibi satın alınmakta ve beyazların kurduğu İngiliz sömürgeci sistem yerlileri yandaş ve yandaş olmayanlar olarak

* Pub sözcüğü kısaca 'public house' (halk evi) anlamına gelir. Çok eski bir İngiliz geleneğinin ürünü olan pub'ların sayısı altmışbinin üzerindedir. İngiliz insanının yaşamında önemli bir yere sahip olan pub'lar işlev olarak; insanların sosyal bir varlık olmanın gereği bir araya gelip günün yorgunluğunu atmanın yanı sıra bir şeyler konuşup, eğlendiği ortak paylaşım mekânlarıdır. O'Driscoll'a göre: sınıfsal ayırım yapmayan publar olmasa Britanya daha az sosyalleşmiş bir ülke olurdu. 1. Artan, KKO; *Forum İngiltere, İngiltere'de Eğitim ve Yaşam*, 25 Ocak, 2010, s.1. ,2. James, O'Driscoll, *Britain*, Oxford Un. Press, Oxford, UK., 1995, s. 188.

sınıflandırmaktadır. Meydana gelen toplumsal olayların birçoğu adaletsiz bir biçimde, tarafsız mahkemeler yerine ya beyazların Kilisesi veya Avrupa Kulübü gibi sömürgeci beyaz Batılılar için önemli mekânlarda görülmektedir.

Avrupa Kulübü sembolü romanın başından sonuna kadar hem Burmalılar hem de İngilizler için en önemli bir sosyal yer olarak kullanılmaktadır. Emperyalist sömürgeci sistem Kulüp'te her iki halk için de tüm hızıyla işlemektedir. Sulh hâkimi ve Makyevelist bir karakter olan U Po Kyin ikiyüzlü tavrından dolayı sadık bir İngiliz yanlısı gibi görünerek romanın sonunda beyazların kulüp üyeliği ile ödüllendirilmiştir. Flory'nin yakın dostu Doktor Veraswami'nin yerine sömürgeci İngiliz sistemine Birmanyalı bir yerli olarak kötü U Po Kyin karakterinin katılması ezici sömürgecilik idealleri ile bireysel insanlık dışı arzu ve ihtiraslar arasındaki paralelliği vurgulamaktadır.

Romanın ikinci bölümünde Orwell, Avrupa Kulübü'nü ve onun önemini kendine özgü ince betimleme tekniğiyle ilk olarak şu satırlarla sunar:

Avrupalılar Kulübü biraz daha ilerideydi. Döküntü tek katlı tahta bir bina olan kulüp aslında kasabanın gerçek merkeziydi. Hindistan kasabalarının hepsinde Avrupalılar Kulübü ruhsal bir kale, İngiliz iktidarının gerçek makamı ve yerli memurlar ile milyonerlerin boşuna ulaşmaya çabaladıkları Nirvana'dır. Burada bu durum iki kat fazlasıyla böyleydi, çünkü Kyauktada Kulübü, Burma'da şimdiye kadar hiç Doğulu üye kabul etmemiş tek kulüp olmakla övünüyordu. Kulübün ilerisinden akan çamur renkli dev Irrawady Irmağı'nın güneş altında kalan yerleri elmas gibi parlıyordu; ırmağın öteki tarafındaki uçsuz bucaksız çeltik tarlaları ufuktaki karanlık tepeli sıradağlara kadar uzanıyordu.¹

Sömürgeci Batılılar için bir kale işlevi gören Avrupalılar Kulübü, sömürgeci İngiliz 'karakterini' vahşi saydığı Burmalı yerli karakterden ayıran bir çeşit sınıır, Batı tarzı bir yapı ve sömürgeci gücün en önemli sembolüdür. Romanda başkahraman John Flory'nin yakın doktor arkadaşı Veraswami de bu kulübe, dostu Flory'nin çabaları ile girmeye çalışmaktadır. Flory romanda her ne kadar beyaz sömürgeci bir karakter olarak görülse de, zaman zaman sempatik tavır ve düşüncelerle yerlileri hedef alan ağır ve ırkçı kurallara karşı çıkmaya çalışmaktadır. Sırdaşı Burmalı Doktoru kulübe sokma çabası da bu duruma bir tür kanıt teşkil etmektedir. John Flory Birmanyalılar gibi esmer değildir, fakat romanda "teni, solgun ve güneşte renk değiştirmiş"² olarak betimlenmektedir. Kulüp'te bulunan diğer beyazlar Flory'yi siyah saçları ve limon sarısı ten rengiyle, "sarı şiş göbekli, sarımsak kokulu"³ bir Burmalıya benzetmektedir. Doğululara yakınlığı açıkça bilinen Flory bu yüzden zaman zaman Kulüp üyesi beyaz arkadaşları ve Burma kültürü arasında gelgitler yaşamaktadır. Zayıf bir

¹ George Orwell, *Burmese Days*, Penguin Modern Classics, 2009, London, UK. ss. 22- 23.

² A.g.y., s. 22.

³ A.g.y., s. 28.

karakter olarak Doğuya duyduğu yakınlığın dışında John Flory'nin kulüp üyesi diğer sömürgeci beyaz erkeklerden en büyük farkı sömürgeci beyaz bir İngiliz bayanla evli olmaması ve yalnız bir batılı olarak kulüpte güçsüz kalmasıdır.

Kültürel farklılıkların ve karışık duyguların yaşandığı, hegemonik güçlerin baskın olduğu sömürgeci yapılanmalarda, bazı Avrupalılar Birmanyalı, Hintli ve diğer Doğululara karşı bazen önyargısız derin bir ilgi de sergileyebilmektedirler. Örneğin, İngiliz Kyauktada Kulübü'nün sekreteri olan emekli asker General Bay Macgregor bile, kulüpte diğer fanatik beyaz üyelere Doğululara karşı önyargısının olmadığını açık yüreklilikle belirtmektedir. Ona göre Birmanyalılar "Ellerine özgürlük verilmemesi koşuluyla, yaşayan en sevimli halk"⁴ tır. Nedensiz yere aşağılandıklarını görmek onun her zaman yüreğini sızlatmaktadır, fakat en doğal hakları olan özgürlüklerini de onlara çok görür. İyi niyetli ve önyargısız bakış tarzında bile yine de temsil ettikleri emperyal gücün birer temsilcileri oldukları unutulmamaktadır.

Rachel A. Lee *Birmanya Günleri*'nde Orwell'in vahşi Burma ormanları ve doğası ile İngiliz Kulübü'ndeki acımasız beyaz sömürgeciler arasında bir paralellik kurduğunu ileri sürmektedir.⁵ Bu talihsiz paralellikler sonucu bölgede trajediler peşpeşe yaşanır. John Flory'nin intiharından sonra korumasız kalan Doktor dostu Veraswami tayinini başka bir bölge hastanesine ister; sinsi Budist yargıç U Po Kyin entirikalarla kulübün ilk yerli üyesi olmasına rağmen, günahlarından arınıp bir pagoda yaptıramadan ölür; Ma Hla May ise müşterilerinin sürekli cinsel ve psikolojik aşağılamalarıyla karşılaştığı uzak bir geneleve düşer ve romanın sonunda kulüpte kısmen sular durulur ve dedikodular biter. Orwell'a göre sadece Burma'nın vahşi doğası insanları yutmaz; bir o kadar, hatta daha tehlikeli boyutta Avrupa Kulübü'nün sömürgeci erkek egemen yapısı birçok insanı mağdur eder.

John Flory, tamamen rastlantı sonucu Burma'nın ürkütücü atmosferinde karşılaştığı İngiliz Elizabeth'i "narin, yumuşak ve genç bedeniyle"⁶ Burma'nın sıcak, karanlık doğasında serin ve taze bir İngiliz atmosferine benzetmektedir. Flory'nin karşılaştığı bu genç ve güzel bayan, onun Burmanın vahşi ve yabancı doğasında kaybetmiş olduğunu sandığı cinsel ve romantik arzularını yeniden canlandırır. Burma'nın doğası Elizabeth için de heyecan çağrışımları yaratmaktadır, fakat kendini yalnız kaldığı Avrupa Kulübü'nde ürkütücü vahşi yapıdan soyutlanmış bir biçimde esmer yerlilerden ve yapay ve aldattıcı doğadan uzakta tutmaktadır.⁷

⁴ A.g.y., s. 37.

⁵ Rachel Lee, *The Americas of Asian American Literature: Gendered Fictions of Nation and Transnation*, Princeton University Press, Princeton, 1999, s. 834.

⁶ George Orwell, *Birmanya Günleri*, s.92.

⁷ Lee, s. 824

Douglass Kerr’e göre de sömürgeci iki İngiliz kulüp üyesi beyaz erkek Flory ve beyaz kadın Elizabeth arasında diğer üyeler arasında olduğu gibi, Britanyalı ve Birmanyalı ilişkileri açısından birçok farklılık gözlenmektedir. Bütün bu farklılıklara karşın yine de ön yargılı ve ırkçı temalar noktasında şiddet farkına rağmen birçok şeyi paylaşırlar:

Flory, sempatik olarak Asyalılara bağlıdır, fakat onların Darwin’in evrim teorisine göre gelişmelerini tam olarak tamamlamamış yaratıklar olarak görme eğilimindedir. Flory’nin Burmalılarla ilişkisi bir çeşit insan-hayvan ilişkisi gibidir. Ona göre Burmalılar evrimini tamamlamış modern insana göre hala doğal bir ortamda yaşamaktadır... Avrupa’dan yeni gelmiş olan Elizabeth Lackersteen ise etnik düşünceleri çok kesin, katı hatlara sahip biridir. Birmanya’da birden İngiltere’de bir dergide okuduğu, Burman kafatasının bir suçluya ait olduğu yazı aklına gelir. Birmanyalı esmer kadın onu sürekli rahatsız eder. İtaatkâr Birmanyalı kadınla hemcins olmaktan çoğu zaman utanır. Onları bir çeşit, ‘sevimsiz yaratığa, hayvana benzetir’⁸

İtalya’da kriminoloji biliminin temellerini atan ve genlere bağlı bozulmalar üzerine çalışmalar yapan Cesare Lombroso’nun referanslarına ve ırkların eşitsizliğine hatta Kuzey ırkının üstünlüğüne inanan Fransız diplomat Arthur de Gobineau’ye göre, İngiliz Elizabeth diğer Avrupa Kulübü’nün beyaz üyeleri gibi Batı’nın ve beyaz insanın üstünlüğüne inanır.⁹ Birmanyalıları vahşiler olarak gören Elizabeth, onların içlerindeki suç işleme duygusunu bir gün açığa çıkaracaklarına ve Birmanyalı kadınların da hayvanların bir türü olduğuna inanır. Flory ise, Birmanyalıların uygar bir insan mı, yoksa vahşi bir hayvan mı olduğundan emin değildir. Ona göre sömürgeciliğin yıkıcı ve zalim etkilerine maruz kalan bu halk, sömürgeciliğe dayanabilmek için biraz sevgi ve ilgiye ihtiyaç duyar.¹⁰

George Orwell’in güce karşı romanda yaklaşımları çoğu zaman karmaşık ve ürkütücü boyutlardadır. Orwell birçok açıdan totaliter ve emperyal gücün kötülüklerini eleştirir. Sömürgeciliğe ilk olarak cesaretle karşı durduğu yapıtı da, yazarın ilk romanı olan *Birmanya Günleri*’dir. Birmanya kültürüne tamamen uzak bir katı kuralcılıkla ve acımasızca hareket eden İngilizler, tüm Burmalıları kendilerinden daha aşağı ‘yaratıklar’ olarak görmekte ve onlara birer evcil hayvan gibi davranmaktadırlar. Birmanya’ya gelen hiçbir sömürgeci İngiliz böyle bir durumdan rahatsız olmamakta ve sömürgeciliğin bir anlamda tadını çıkarmaktadır. Fethedilen ülkenin tüm kaynaklarının özgürce tüketilmesi, ağır cezalar uygulayıp, sürekli beyazların gözüyle bakan bir adalet sistemi, yerli

⁸ Douglas Kerr, “Orwell Animals, and the East”, *Essays in Criticism*, 49:3, July, 1999, s. 246.

⁹ Cesare Lombroso, *Criminal Man*, translated and with a new introduction by Mary Gibson and Nicole Hahn Rafter, with translation assistance from Mark Seymour, Durham, NC, Duke University Press, 2006, s. 9.

¹⁰ Cyntia Ho, *Through Burmese Looking Glass*, Un. of Los Angeles, US.,2005, s. 100.

asker ve hizmetçilerin en ağır işlerde kullanılması, kendilerine bağlı olsalar da sürekli olarak yerlilerin sorgusuzca aşağılanması, güçlünün güçsüzden her istediğini alması gibi durumlar Burma'da sıklıkla görülen manzaralardır. Birmanya'daki birçok İngiliz kadın ise; baskı ve otoriteye eğilimli emperyal Batılı askerlere göre, daha çok bir güç, otorite açlığı ve özlemi içindedir. Bu açlığı gidermek veya sonsuz isteklere ulaşmak için bir sömürgeci olarak en rahat edilen mekân beyazların Avrupa Kulübü'dür.¹¹

3. John Flory, Yukarı Burma, Avrupa Kulübü ve İngiliz-Burmalı Kadın-Erkek İlişkileri:

Orwell'in bir bakıma sözcüsü sayılabilecek başkahraman İngiliz John Flory Yukarı Burma'daki sıkıcı ve tekdüze günlerini her ne kadar sevmese de, diğer beyaz İngilizler gibi zamanının çoğunu Avrupa Kulübü'nde geçirir. Avrupa Kulübü, birçok İngiliz gibi Flory'nin de Burma'daki sosyal yaşamını şekillendirir. Kulüp üyesi bir İngiliz'in kuzeni olan Elizabeth Lackersteen ile John Flory'nin yakınlaşmasında Avrupa Kulübü çok önemli bir yer teşkil eder. Flory her ne kadar yerli bir metres Ma Hla May ile sadece cinsel bir birliktelik yaşasa da, evlenmek için, bir beyaz kulüp üyesini yani sömürgeci bir İngiliz genç kız olan Elizabeth'i istemektedir. Kulübün dışından yerli olan Birmanyalı Ma Hla May, beyaz kulüp üyesi Elizabeth'in aksine, onun büyük düşüşünün hatta intiharının da en önemli nedeni olacaktır. Kulübün ilk Birmanyalı yerli üyesi olma hayalleri ile her şeyi yapabilecek olan Burmalı sulh yargıcı U Po Kyin ise, kulübe üyelik için iyi niyetli yerli Doktor Veraswami ve onun yakın dostu İngiliz Flory'yi birer hedef tahtası haline getirmiş ve sadece kulübe üye olmak uğruna en acımasız ve sinsî planları onlara karşı sürekli ve büyük bir hırsıyla uygulamıştır.

Başkahraman John Flory romanda sadece doğum lekesinden dolayı rahatsız olmamakta, Avrupa Kulübü'nde de büyük ikilemler yaşamaktadır. Avrupa Kulübü onun istekleri ve aitlik duygusunun önündeki en büyük engeldir. Her ne kadar olaylara karşı çıkıp doğruları söylemek istese de, bu Kulübe aitlik ve kabul görme hissi onu sürekli engeller. John Flory'nin karakterindeki en büyük ikiyüzlülüğü ise, İngiliz Elizabeth ve yakın dostu saydığı Burmalı Doktor Veraswami ile olan özel konuşmalarında doğruları içtenlikle itiraf ettiği halde, Avrupa Kulübü'ne gelir gelmez hemen değişmesi ve 'kulüpteki o sürü' diye adlandırdığı Batılı sömürgeci gruba ve dediklerine sorgusuz sualsiz ve onlardan farksız bir beyaz olarak katılmasıdır. Flory, her ne kadar Avrupa Kulübü'nün genel kurallarına istemeden uyuyor gibi görünse de, içinde bulunduğu bu ikiyüzlü tavır onu kaçınılmaz sonundan yani intiharından koruyamamıştır.

Öte yandan romanın başından sonuna kadar hep aynı kalan acımasız sulh yargıcı Birmanyalı U Po Kyin yaşama hep başkalarının açısından bakmıştır.

¹¹ Bodley Head, *Studies in a Dying Culture*, Hillary House Publishers, Ltd., U.S., 1961, s. 70.

Sömürülen gruptan olmasına karşın, U Po Kyin sömürgeci güç İngilizlerle dost olur ve sömürge yaşamına İngiliz gözüyle bakar. Bu arada U Po’nun bir ailesi, Birmanyalı çoğu erkeğin aksine karşılıklı konuştuğu ve anlaştığı bir eşi, bir evi, İngilizlerin gözetiminde yürüttüğü bir adalet işi, Burmalı yerlilerle sıcak ilişkileri, saygınlığı, yaptırımı ve beyazların kulübüne ilk yerli üyelik gibi büyük bir hayali vardır. U Po Kyin’in bu karmaşık Doğulu karakterindeki en büyük bozulmayı Orwell şöyle dile getirir:

Sulh yargıcı olarak yöntemler çok yalındı. Ne kadar rüşvet verilirse verilsin hiçbir davada yargısı satılık değildi, çünkü yanlış karar veren bir sulh yargıcının eninde sonunda yakalanacağını biliyordu.¹²

Rüşvetçi yerli bir sulh yargıcı olan U Po Kyin, beyazların kulübüne girerek kendini yanlış davaların ve rüşvet suçunun sorumluluğundan kurtarmayı ve sömürgeci beyazlar gibi güvende ve dokunulmaz hissetmeyi planlamaktadır. Bununla beraber esmer metres Ma Hla May de, beraber olduğu Burmalı bir esmer sevgilisi olmasına rağmen, aynı şekilde beyaz bir kulüp üyesi sömürgeci İngiliz John Flory’nin metresi olmuş, köyüne ve ailesine Flory’nin yasal eşi, bir bo-kadaw olarak dönmeyi planlamıştır. U Po Kyin’in Ma Hla May’i kışkırtmasının temelinde de kulübe üyelik isteğinin önünde engel olarak gördüğü Flory ve dostu Veraswami’yi onun yardımıyla yenmek istemesi yatmaktadır. Ma Hla May beyazların kulüp üyesi Flory ile ilişkisini açıklarken, sulh yargıcı U Po Kyin de beyazlar kulübüne girerek bir bakıma sömürgeciliğin en büyük kalesini ve kulübün tüm sömürgeci değerlerini yıkmış ve böylece tüm ezilen ve sömürülen Burma halkının intikamını sömürgeci beyaz güçten almıştır.¹³

John Flory sadece kendince zararsız gördüğü durumlarda sosyal ilişkilere girmektedir. Yakın dostu Doktor Veraswami’nin Avrupa Kulübü’ne girme isteği ortaya çıkınca, Flory bunu kendi açısından tamamen bir risk olarak görür ve başlangıçta doktorun kulüp üyeliği konusunda tamamen sessiz kalır. Doktor Veraswami kulübe girmek isterken, zalim U Po Kyin’in de kulüp üyeliği için birçok ayak oyunu yapacağından dolayı dostu Flory’yi uyarır: “Siz de U Po Kyin’den sakının kendinizi! Timsahtan sakının kendinizi! Çünkü benimle dostluk ettiğinizi öğrenir öğrenmez size de vuracağı kesin.”¹⁴ Flory ise beyaz bir İngiliz kulüp üyesi olarak, sömürgeciliğin rahat bir tavrıyla “Civis Romanus sum. Ben bir İngilizim –kuşkunun çok yukarısındayım ben”¹⁵ diye doktora cevap verir.

¹² George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 12.

¹³ Anthony Stewart, *George Orwell, Doubtless, and the Value of Decency*, Library of Congress, U.S., 2003, s. 100.

¹⁴ George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 57.

¹⁵ A.g.y., s. 57.

Avrupalılar Kulübü hem Birmanya'daki İngilizlere hem de Birmanlara gücün sömürgeci Batılılarda olduğunu hatırlatan önemli bir merkez konumundadır. Her anlamda kendilerini Birmanyalılardan üstün gören İngilizler 'Büyük Kardeş' rolünü de Asyalılara karşı oynamaktadırlar. İngilizler bu rolü oynarken sömürgeci ve değişmez olan büyük bir yalanı da sürekli olarak gündeme getirmektedirler. Bu da Birmanya'daki İngiliz varlığının sözde asıl nedeninin ekonomik kazançların da ötesinde, ilkel gördüğü Doğulu Burma halkına, sosyal ve kültürel bir ilerleme ve gelişme kaydettirmek olduğu yönündedir. Çünkü İngilizlerin gözünde Hintliler ve Birmanyalılar zekâ ve kültürlerindeki geri kalmışlıklarından dolayı acınacak durumdadırlar. İngilizlerin Doğululara karşı hissettikleri bu acıma duyguları gerçekte, Birmanyalıları geliştirip onların ilerlemelerine olumlu biçimde ve sevgiyle bakmalarından çok, katı sömürgeci reçetelerin kaygılarını taşımaktadır.

Sömürgeciliğin ve ötekileştirmenin belki de en uç bir aşaması olarak sayılabilecek katı ve tek yanlı ırkçı ifadeler ve yerlilerle alay edip onları aşağılamalar Kyauktada'ki Avrupalılar Kulübü'nde çok sıradan olaylardır. Romadaki beyaz kulüp üyeleri arasındaki bu tarz konuşma ve alaycı ifadelerle özdeşleştirilen en önemli isim ise İngiliz Bay Ellis'dir. Ellis hemen her fırsatta Birmanyalı yerlileri en şiddetli bir şekilde hor görmek, alay etmek ya da cezalandırmak için elinden geleni yapmakta ve en küçük bir fırsatı değerlendirmek için büyük bir kızgınlıkla sürekli olarak hazır bulunmaktadır. Bay Ellis benzer bir ruh hali içerisinde romanın bir yerinde bir gün Avrupa kulübünde sömürgeci arkadaşlarının önünde esmer bir Birmanya yerlisi çalışkan bir garsonla kendi aşağılayıcı tavrıyla tartışır ve garsonu çok kötü bir biçimde aşağılamaktan geri durmaz:

"Garson!" diye bağırdı Ellis. Kapıda garson belirdiğinde, "Git de şu lanet olası chocra'yı uyandır" dedi. "Evet, efendim." "Bir de garson!" "Evet, efendim." "Ne kadar buzumuz kaldı!" "Yaklaşık on kilo efendim. Sanırım ancak bugün yeter. Artık buzu soğuk tutmakta çok zorlanıyorum."

"Böyle konuşmayı kes lanet olası- 'soğuk tutmakta çok zorlanıyormuş. Bir sözlük filan mı yuttun sen? 'Lütfen efendim, ben buz soğuk tutamıyorum' işte böyle konuşman lazım. Eğer çok iyi İngilizce konuşmaya başlarsa bu adamı atmak zorunda kalacağız. İngilizce konuşabilen hizmetkârlara dayanamıyorum. Duyuyor musun beni garson?"

"Evet, efendim." diyen garson dışarı çıktı.¹⁶

Her zamanki kendini beğenmiş ve aşağılayıcı sömürgeci İngiliz erkek patron tavrını yerlilere karşı sergileyen Bay Ellis, romadaki en sevimsiz ırkçı, emperyalist ve kendini tüm yerlilerden üstün gören uygar Avrupalı olarak psikolojik derinlikleriyle birlikte sunulmaktadır. İngiliz Ellis için

¹⁶ A.g.y., s. 32.

Birmanyalılara bağırarak, onları şiddetle azarlamak, gerekli gereksiz uyarmak, aşağılamak, küfretmek ve onlara gereken dersleri vermek, sömürgeci bir beyaz olarak ona verilen en doğal haklardır. Diğer Avrupalı beyazlar gibi Ellis de, kendi Avrupa kulüplerinde kuralları acımasızca koymakta ve uygulamaktadır. Romanın başkahramanı İngiliz John Flory'nin dışında, hiçbir beyaz Batılı sömürgeci, bu örnekte de açıkça görüldüğü gibi, Birmanyalılarla gerçek manada asla iletişime girmez; Birmanya halkını tanımaz, aksine onlara sadece emreder. Sömürgeci İngiliz kulüp üyeleri, kulüpte ve Birmanya'da, yerlilerin dilini öğrenmeye çalışıp kültürel zenginlik ve değerleri ile geniş bir mozaik yaratmak yerine, kendi beyaz sömürgeci kuralları çerçevesinde, tüm Doğuların onları anlamak zorunda olduklarına inanır ve İngilizlerin öğrettikleri şekilde konuşmalarını, davranmalarını ve yaşamalarını ister. Batılı sömürgeciler, Bay Ellis'in ırkçı ifadelerinde olduğu gibi, kimi zaman bir çocuğa azarlarcaasına bağırarak, bazen bir öğretmen gibi ders vermekte veya zavallı bir çalışana işten çıkarma tehdidi savuran patron edasıyla psikolojik baskılar yapmaktadır.

İngiliz kulüp üyeleri arasındaki ırkçı ifadeler, yargısız infazlar ve yanlı tutumlar melez karakter Maxwell'in ölümü olayında bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Maxwell, Burma Kyauktada'ki Avrupalılar Kulübü'nde kendini, Bay Ellis, Westfield, John Flory ve General Macgregor gibi pek de ön plana çıkarmayan, silik bir karakterdir. Avrupalılar arasında kimse onun için tam manasıyla ve içten bir yas tutmamıştır. Onlara göre Maxwell, sadece iyi bir melez adamdır.¹⁷ Maxwell karşı partililer tarafından öldürüldükten sonra, cenaze konuşmasını yapan kulübün ağırbaşlı ve yaşlı asker üyesi General Macgregor bile Birmanyalı yerlilere ön yargılı olarak şu sözleri sarf eder: “.....o iki adam bunun cezasını kötü ödeyecek. Bir cesede karşı iki ceset-elimizden gelenin en iyisi.”¹⁸

Ellis, Westfield ve General Macgregor gibi pek çok sömürgeci İngiliz, Birmanyalıların birçoğunun potansiyel birer suçlu konumunda olduklarını düşünür. Her türlü barbarlık ve vahşet sürekli olarak Burmalı esmer yerlilerle özdeşleştirilmektedir. Böyle durumlarda İngilizlerin sürekli olarak övündükleri ünlü adalet sistemleri yerini, daha büyük ön yargılara, ırkçılığa, fiziksel ve ruhsal baskılara, bitmez kinlere ve hatta intikam ve öç alma duygularıyla beraber kanlı cinayet işleme planlarına bırakmaktadır.

Roman boyunca Birmanya bir tür ikiye bölünmüşlük görünümünü sergiler. Bunlar, üstün beyazların oluşturduğu Avrupalı kulüp üyeleri ve beyaz olmayan Birmanyalı yerlilerdir. Avrupalıların birçoğu oldukça ırkçı, cinsiyet ayrımcısı ve bencildir. Sosyal sınıflandırmadaki bu sistem en belirgin olarak Avrupa Kulübü'nde görülür. En üstte beyaz Avrupalılardan oluşan elit bir tabaka ve en altta da geriye kalanlar vardır. Beyaz olmayan Birmanya yerlileri sayı olarak her

¹⁷ A.g.y., s. 262.

¹⁸ A.g.y., s. 263.

ne kadar çok olsalar da, kendi ülkelerinde en altta veya beyazlardan sonra ikinci sınıf konumunda yer almaktadır. Avrupa Kulübü'ne üye olamayan bu esmer yerliler, Avrupalı beyaz sahipleri tarafından ya hizmetçi ya da üretken tarla işçileri olarak görevlendirilmişlerdir. İngiliz John Flory karakteri ise, yandaşı Avrupalıların yapmış olduğu bu tarz sınıflandırmalara çoğu zaman pek de uymayan farklı biridir. Flory, her ne kadar sömürgeci bir beyaz olarak vaktinin büyük bir kısmını beyazların kulübünde Avrupalı sömürgeci arkadaşlarıyla geçirmek zorunda hissetse de, kendini orada çoğu zaman yalnız, bir tür öteki beyaz ve genelde kendi beyaz toplumunda bile kabul görmeyen zavallı bir sömürgeci, romantik ve duygusal bir erkek olarak görür. Başkahraman Flory, bu durumundan dolayı çoğu zaman Birmanyalı yakın dostu Doktor Veraswami'nin yanına giderek, zayıf karakterli bir insan olarak gerçekten nefes almak ve ön yargısız ve kavgasız biraz zaman geçirmek ister:

“Ah Doktor,” dedi Flory kanepede uzandığı yerden, “şu berbat kulüpten sonra burada olmak ne güzel şey. Senin evine geldiğim zaman kasabalıların ellerinden kurtulup da yanında bir fıstıkla evine dönen reformcu rahip gibi hissediyorum kendimi. Onlardan biraz uzak kalmak ne güzel şey.”-topuğuyla kulüp yönünü gösteriyordu- “benim sevgili İmparatorluk kurucularım, İngiliz prestiji, beyaz adamın sorumluluğu, pukka Sahip sans peur e sans reproche (korkusuz va alınmaksızın), anlarsın işte.

Bu pislik çukurundan bir süreliğine uzaklaşmak öyle bir rahatlık ki.” “Dostum, dostum haydi lütfen! Bu çok kötü bir şey. Onurlu İngiliz centilmenleri için böyle şeyler söylememelisiniz!” “Sen bu onurlu centilmenlerin gevezeliklerini dinlemek zorunda olmadığın için anlamazsın Doktor. Bu sabah elimden geldiğince dayanmaya çalıştım. Ellis ve onun ‘pis karaları’, Westfield’in şakaları, Mcgregor’un Latin etiketleri ve ‘lütfen taşıyana on beş kırbaç vurur musunuz’lar. Ama şu yaşlı havildar öyküsüne geldiklerinde- bilirsin eğer İngilizler Hindistan’ı bırakırlarsa geride ne bir rupi ya da bir bakire kalmayacak diyen sevgili dostumuz havildar-anlıyorsun, işte böyle daha fazla dayanamadım. Şu yaşlı havildar’ın artık emekliye ayrılma zamanı geldi. Seksen yedideki jübileden beri aynı şeyi söyleyip duruyor.”¹⁹

Birmanyalı esmer Doktor Veraswami ve İngiliz John Flory arasında geçen bu içten diyalogla Orwell, aslında gerçek insancıl duygular ve çıkarsız dostluklar söz konusu olduğunda, iki zıt kutbun bile rahatlıkla anlaşabileceğini ortaya koymaktadır. Flory’ye göre Avrupa Kulübü, her ne kadar sömürgeci bir beyaz olarak gitmek zorunda olduğu bir yer olsa da, kendi deyimiyle aslında “Tanrı’nın cezası bir yerdir!”²⁰ Reformcu, sosyalist ve demokratik düşünceleriyle politik bir yazar olarak ön plana çıkan George Orwell, başkahramanı Flory’yi betimlemek için kullandığı kasabalardan bir kadınla

¹⁹ A.g.y., s. 45.

²⁰ A.g.y., s. 45.

kaçan rahip benzetmesiyle bir taraftan ikiyüzlü toplumsal değerleri, öte taraftan da dinsel ve cinsel tüm sömürü ve ikiyüzlülükleri eleştirmektedir. Bunun yanı sıra Orwell, John Flory'nin birlikte olduğu ve bir bakıma satın aldığı Birmanyalı esmer metresi Ma Hla May örneğiyle ikili bir sömürüye maruz kalan madun Birmanyalı kadınları yansıtmaktadır. Flory, bu düşüncelere ek olarak mensubu olduğu ya da temsil ettiği Büyük Britanya İmparatorluğu'nu da ironik bir tarzda eleştirmektedir. Onun için Birmanya'da İngiliz saygınlığı, uzaklarda kalan fantastik emperyalist düşünceler tamamen değerini yitirmiş ve gerçeklerden uzaklaşmıştır. Tüm bunlar olurken, yerli Doktor dostunun kraldan çok kralcı tutumu, yani tüm yapılanlara rağmen İngilizlere hayranlığı ve onların yabancı kültürüne karşı ilgisi ise başka düşündürücü bir ironi örneğini sunmaktadır.

John Flory için kulüpteki Batılılar, Ellis örneğindeki gibi ırkçı, Westfield gibi gerçeklerden uzak, General Mcgregor gibi acımasız ve ceza verici beyaz kulüp arkadaşlarıdır. Her ne kadar kendini onlarla birlikte olmak zorunda hissetse de, John Flory için bu insanların düşüncelerine katılmak, onlar gibi davranmak ve onlarla gerçekten dost olmak oldukça zordur. George Orwell, Flory ve yaşlı memur Havildar'a bir bakıma İngiliz sömürge sistemini sorgulatarak, İngilizlerin Hindistan ve Burma gibi sömürgelerindeki gerçek amaçlarının ekonomik ve cinsel sömürüler üzerine kurulduğu gerçeğini bir Batılı olarak açık yüreklilikle söyler ve söyletir. Böyle bir sistem içerisinde de yaşlı-genç, kadın-erkek her İngiliz'in en önemli ve tek görevi Büyük İngiliz İmparatorluğu'na koşulsuz hizmet etmektir.

Elizabeth ve Flory'nin romantik aşk ilişkilerinde de Avrupa Kulübü önemli bir yer teşkil etmektedir. Elizabeth de diğer sömürgeci beyaz erkek kulüp üyeleri gibi Birmanyalıları daha tanımadan onları ön yargılı bir biçimde "vahşiler" olarak niteler. O bir İngiliz kadınıdır ve sömürgeci beyaz bir erkeğin yeğenidir; Burma'ya amcası ve teyzesi ile kalmak için gelmiştir. *Birmanya Günleri*'ndeki ayrımcılık sadece ırkçı söylemde kalmayıp, sosyal ve cinsel olarak da birçok farklı açıdan kendini gösterir. Özellikle Avrupa Kulübü, sosyal sınıf ve statüde en büyük ayrımcılığın merkezi ve değişmez Batılı sembolüdür. Avrupa Kulübü birbirine benzeyen İngilizlerin, bir bakıma her gün iş çıkışı uğradıkları, bir çeşit yerel İngiliz pub'ı niteliğindedir. Kulüp sadece beyaz sömürgeci İngilizler içindir. Üyeler masaların çevresinde gruplar halinde oturur, içkiler içer ve kadınlarla birlikte Burmalılarla ilgili ve onları küçümseyen konuşmalar yaparlar. Birmanya kültüründe yerli Burmalı erkeklere göre ikincil konumda bulunan yerli kadınlar genellikle köylüler ve fahişeler olarak nitelendirilir ve sürekli aşağılanırlar. Avrupa Kulübü'nün özellikle sunmuş olduğu bu tarz sosyal ve cinsel ayrımlar, romanda alt başlıklarla sıklıkla ele alınır. Avrupa kulübünün oluşturmuş olduğu bu tür bir sosyal bölünme romandaki üstün beyaz Avrupalı ve yerli Birmanyalı genel ayrımını da her açıdan destekler.

Entelektüel özelliğinden çok fiziksel güzelliği ile evlenilecek bir İngiliz olan Elizabeth Lackersteen'ın Birmanya'ya gelişi, yalnızca Kulüpteki Avrupalılar arasında değil, Flory'nin yaşamında da büyük değişikliklere yol açmıştır. Avrupa Kulübü gibi sömürgeci bir ortam eğitiminden geçen ve Batılı bir düşünce yapısından gelen Elizabeth, bir kadın olarak Flory'ye Üçüncü Dünyalı ve Birinci Dünyalı kadınları her açıdan ele aldırıp değerlerini sorguladır. Havalı hür İngiliz edasıyla gelen Elizabeth, Burma'ya fazla ilgi duymaz. Flory'nin kulüp üyeleri arasında dedikodusu dolaşan esmer metresi ile Elizabeth'in ilk karşılaşmasında iki bayanın durumu şöyle ifade edilir:

Aralarında nerdeyse bir metre uzaklık olan iki kız karşı karşıya durdular.

Bundan daha garip bir zıtlık olamazdı, biri bir elma çiçeği gibi soluk renkliydi, öteki esmer teni, topuz yaptığı abanoz saçlarının nerdeyse metalik ışıltısı ve longyi'sinin pembe ışığıyla parıltılar saçıyordu.²¹

4.Sonuç

On beş yıl kadar süren büyük bir yalnızlığın sonucunda, Elizabeth'in gelişi Flory için bir bakıma yalnızlığına açılan umut kapısı ve uzak kaldığı İngiltere ile kurabileceği canlı ve yeni bir bağ niteliğindedir. Flory, Elizabeth'i bir İngiliz olarak birçok açıdan şaşırtır. Örneğin, diğer İngiliz kulüp üyelerinin aksine Flory'nin, Burma kültürüyle de yakın bir bağı vardır. Flory'nin bir leoparı vurarak derisini Elizabeth'e hediye etme çabaları ve deprem sırasında ikinci kez reddedilişi başkahramanın bu aşk serüvenindeki trajik sonunu hazırlar.

Flory, Elizabeth ile yaşadığı yaralayıcı, kırılğan ve karamsar aşk melodramında zayıf ve yalnız bir Avrupa Kulübü karakteri olarak çoğu zaman kulübün diğer üyeleri için de bir eleştiri ve alay malzemesi olur. Kulübün müdavimlerinden ve ırkçı, katı bir sömürgeci olan Ellis bu büyük fırsatı kaçırmayarak umutsuz âşık Flory'ye, Elizabeth ile olan aşk ilişkisiyle ilgili şunları söyler:

“Benim güzel salağım. Pençelerini bir kocaya geçirmek için geldi buraya elbette. Hiç kimse bilmiyor sanki! Bir kız başka hiçbir yerde koca bulamazsa Hindistan'ı dener, çünkü burada bütün erkekler bir beyaz kadın için ölüp biterler. Buraya Hindistan evlilik pazarı diyorlar. Bana sorarsan et pazarı demeleri gerekirdi. Her yıl gemiler dolusu kız dondurulmuş koyun etleri gibi kendilerini sana benzer pis, yaşlı bekârların pençelerine atıyor. Soğuk depo. Buzdan yeni çıkmış etler.”²²

Üstteki satırlardan da anlaşılacağı gibi, yalnız ve silik John Flory karakteri için Avrupa Kulübü çoğu zaman dayanılması korkunç bir yerdir. Kulübün acımasız ve ırkçı üyesi Ellis, kulüpte konuşacak yeni bir skandal konusu bulduğu ve böylece Birmanyalılara yakınlığından dolayı sevmediği Flory'ye

²¹ A.g.y., s. 99.

²² A.g.y., s. 124.

istediği kadar yüklenebileceği için oldukça sevinçlidir. Ellis, Flory’yi genel sömürgeci ve beyaz kulüp kurallarına uymadığı için hiç sevmemektedir. Bay Ellis eleştirileri ile bir taraftan John Flory’den gizliden gizliye intikam alıp onun cinsel yaşamıyla alay ederken, bir taraftan da Burma’da umutsuz bir şekilde yalnızlığa sürüklenmiş orta yaşlı bir İngiliz’in tüm dünyasını karartıp, onu içinden çıkılmaz derin bir boşluğa sürüklemektedir.

Kilisede onu intihara sürükleyen son Ma Hla May olayından önce, Flory’nin maruz kaldığı en büyük aşağılanmalardan biri de benzer biçimde Avrupa Kulübü’nde geçer:

“Dostumuz Flory’nin bir önerisi var galiba?” “Evet, Dr. Veraswami’nin bu kulübe üye kabul edilmesini öneriyorum.” Öteki üçünden öyle bir öfke çılgılığı yükseldi ki Mr. McGregor’un masaya sertçe vurup yan odada bayanların oturduğunu hatırlatması gerekti. Ellis bunu umursamadı bile. Yeniden ayağa fırlamıştı. Burnunun etrafı mosmor olmuştu. Flory ile ikisi yumruklaşmaya başlayacakmış gibi birbirlerine bakıyorlardı.

“Seni lanet olası süprüntü, şimdi bu sözlerini geri alacak mısın?”

“Hayır, almayacağım.”

“Seni yağlı domuz! Seni zenci dostu sapık! Seni sürüngen, aşağılık...kahrolası piç!”

“Sessiz olun!” diye bağırdı Mr. McGregor.

“Ama şuna bakın, şuna bakın!” diye bağırdı Ellis neredeyse gözyaşları içinde: “Şiş göbek bir kara yüzünden bize ihanet ediyor! Ona söylediğimiz bunca şeyden sonra hem de! Tek yapmamız gereken şey birlik olmaktı, böylece o sarımsak kokuluları kulübümüzden sonsuza dek uzak tutabilecektik. Aman Tanrım, aramızdan birinin böyle davranması sizin de midenizi bulandırmıyor mu?” “Söylediklerini geri al dostum!” dedi Westfield. “Bu kadar saçma sapan bir aptallık yapma Flory!”²³

Yukarıdaki örnekte de görüleceği gibi Avrupa Kulübü, romanın en başından sonuna kadar George Orwell’in kullandığı çok önemli bir sembol olmuştur. Kulüp, sömürgeci beyazlar için çoğu zaman sıkıntıların boş lakırdılarla atıldığı, kâğıt oyunlarının oynandığı, içkilerin su gibi tüketildiği Avrupa tarzı bir mekân olarak göze çarpmaktadır. Gelişmiş İngiliz pub’larına göre oldukça sıradan, tek katlı ve döküntü bir havası olan bu kulüp, gerçekte İngilizler için güvenli bir karar alma yeri, ırkçı düşüncelerini rahatça haykırdıkları özgür bir alan, cinsel ilişkilerini sürdürdükleri küçük bir Avrupa merkezi işlevindedir. Birmanyalılar ile beyazlar arasındaki en büyük sosyal ve ırkçı ayrımı da yaşatan kulüp, Birmanyalı U Po Kyin ve Doktor Veraswami örneklerinde olduğu gibi, yerlilerin dünyasında ulaşılması çok zor bir çeşit ütopya’dır. Romanın sonunda

²³ A.g.y., s. 259.

ise gerçekte hiçbir zaman tam anlamıyla Avrupa Kulübü'ne üye olamayan Flory, sömürgeci beyaz kulüp arkadaşları, Elizabeth ve yerli metres Ma Hla May'in yaptıkları kötülük ve ihanetlerden sonra, derin karamsarlıklarıyla beraber intihar eder. John Flory'nin desteklediği yakın dostu Doktor ise kulübe kabul edilmez ve Flory'nin ölümünden sonra başka bir kasabaya çalışmak üzere gider. Sinsi sulh hâkimi, acımasız U Po Kyin ise, çevirdiği ölümcül entrikalar yardımıyla ilk defa bir yerli olarak beyazların kulübüne girer. Fakat yapmış olduğu tüm bu kötülüklerin affedilmesi için kendi Budist inançları çerçevesinde bir pagoda yaptıramadan günahlarıyla beraber ölür. Sonuç olarak Orwell, Avrupa Kulübü çerçevesinde yaşanan tüm olaylar, üyelik yarışları, sosyal ayrımlar ve olaylar zinciriyle bir bakıma yanlış sömürgeci politikalar uygulayan Büyük Britanya İmparatorluğu'nun değişmeyen, beyaz ve çoğunlukla erkek egemen sömürgeci değerlerini tekrar tekrar zihinlerde sorgulattır.

KAYNAKÇA

- HEAD, Bodley. *Studies in a Dying Culture*. Hillary House Publishers, Ltd., U.S., 1961.
- KERR, Douglas. "Orwell, Animals, and the East", *Essays in Criticism*, 49:3. July 1999.
- LEE, Rachel. *The Americas of Asian American Literature: Gendered Fictions of Nation and Transnation*. Princeton: Princeton University Press, 1999.
- LOMBROSO, Cesare. *Criminal Man*. Translated and with a new introduction by Mary Gibson and Nicole Hahn Rafter, with translation assistance from Mark Seymour, Durham, NC, Duke University Press.
- ORWELL, George. *Burmese Days*. (Penguin Modern Classics), 2009, London, England, (*Birmanya Günleri* Çev. : Deniz Canefe, Can Yayınları, İstanbul, 2004).
- STEWART, Anthony. *George Orwell, doubleness, and the value of decency*. Library of Congress, U.S. , 2003.
- TAMARA, Cynthia Ho. *Through A Burmese Looking- Glass: Transgression, Displacement, and Transnational Women's Identities*. Un. of California, Los Angeles, 2005.